

Tongval

Wij hebben eens iemand gekend, in Holland en ook later in Australië, die we nooit goed hebben leren verstaan. Hij was een bakker en broodbezorger in de stad Utrecht en wij kwamen uit Amsterdam, en hoewel dat in de grond al twee verschillende werelden zijn, was dat toch niet noodzakelijk het enige probleem. Er bestond dus een verschil in dialect. Bijvoorbeeld: Utrechtenaren noemen Utrecht “Utrech” en slikken over het algemeen de laatste T van een woord in. Zoiets moet altijd even wennen. Maar onze kennis had ook nog de gewoonte om binnensmonds te mompelen

Hij sprak geen Engels toen hij naar Australië vertrok. Tegen dat hij er een jaar of wat was, en een banketbakkerszaak gekocht had in Sydney, had hij natuurlijk genoeg Engels opgedaan om rond te komen. Maar omdat hij zich in het begin niet erg thuis gevoeld had in die nieuwe taal was hij het mompelen als dekmantel gaan gebruiken om zijn geringe woordkennis te camoufleren. Vermoedelijk was zijn Hollandse woordenschat ook al niet groot geweest, zodat hij na een paar jaar weinig anders dan Engels gehoord te hebben ook nog wat roestig begon te worden in zijn geboortetaal.

Wij zagen hem van tijd tot tijd en dan praatten we wat over onze belevenissen in den vreemde en hij deed dan af en toe ook een mompel in het zakje. Het was ons dan nooit helemaal duidelijk of hij zich in het Nederlands of in het Engels bewoog. Maar het deed weinig ter zake; verstaan kon je hem toch niet.

Kan een mans ooit zijn eigen taal vergeten, als hij die dertig jaar heeft gesproken en geschreven? Ik zou denken van niet. Eenmaal ontmoetten wij een prul van een vent, die drie weken nadat hij Australië binnengewandeld was voorgaf zich zijn moerstaal niet meer te kunnen herinneren. Hij had zelfs een Engels accent als hij zich met veel moeite een Nederlands woord voor de geest kon halen. Alleen was het het verkeerde accent: het kwam zo uit Hollywood.

Met Taal kun je je herkomst niet met succes verbergen. Zelfs na vijftig jaar in den Engelsen Vreemde hoef ik soms maar drie woorden te zeggen en m'n niet-Engelse tong is at ontdekt. Meestal hebben de ontdekkers dan je nationaliteit nog niet correct vastgesteld. Het vermoeden bij eerste oorval is: “*Germany*”, daarna “*Skandinavia*”, alsof dat een taal op zichzelf zou zijn. Pas als je zegt “*Dutch*” kijken ze je aan of je gek bent: “Ik zei toch meteen al Dutch? (In Pennsylvania bestaat namelijk de term “*Pennsylvania Dutch*”, die echter een verbastering is van “*Pennsylvania Deutsch*”. Veel Duitsers hebben zich daar gevestigd en de Duitse taal met meer of minder succes aan hun kinderen doorgegeven. Maar voor een anglosaksisch oor is er weinig verschil te horen tussen de woorden “*Dutch*” en “*Deutsch*”).

Een Hollander pikt een andere Hollander er zó uit. Ik zat eens in een trein tussen Sydney en Brisbane en luisterde zonder echt te luisteren naar een gesprek dat tussen twee medepassagiers in het Engels gevoerd werd. Twee mij totaal onbekende heren. Plotseling kwam het woord “*tram*” in de conversatie te pas en er was iets in de manier waarop een der heren dat eruit bracht dat mij sterk deed vermoeden dat het hier een Nederlander gold. De ander was zeer zeker een Engelsman — geen geboren Australiër. Het verschil tussen

Engels-engels en Australisch-engels had ik al wel leren onderscheiden. Nog wat verder in het gesprek kon ik "Hollander" wat vernauwen tot "Amsterdammer". Omdat het gesprek over de tram nog wat doorging kreeg ik plotseling een flits: hij sprak het woord uit zoals mijn oom Bertus het gezegd zou hebben. Oom Bertus was geboren en getogen in Amsterdam Oost.

De trein stopte ergens en de Engelsman stapte uit. Ik was nu alleen in de coupé met de gewaande Hollander. Wat doe je in zo'n geval? Je kunt toch kwalijk tegen een wildvreemde heer beginnen te praten en zeggen: "Komt u soms uit Amsterdam Oost?" De trein zette zich weer in beweging en ik dacht diep na over deze moeilijkheid. In Australië was het een beetje griezelig om iemand aan te spreken in een vreemde taal, of zelfs met een vreemd accent. De mogelijkheid bestond dat ik het volkomen bij het verkeerde eind had en dat de man uit *Perth* kwam of *Alice Springs*, waar ze misschien zo'n soort accent hadden. Niet waarschijnlijk, maar mogelijk.

Ik kon natuurlijk de min of meer veilige weg nemen en beginnen met: "Are you perhaps from Holland?" maar omdat ik in de grond van de zaak een flauwe clown ben, die altijd de aardigste thuis wil zijn, zag ik er meer aardigheid in om te kunnen zeggen "Komt u soms uit Amsterdam Oost en kent u mijn oom Bertus?"

Ik dacht dat dat toch de beste aanloop zou zijn en begon met "K...", totdat hij zich plotseling tot mij wendde en een beetje verlegen lachend zei: "Komt u soms uit Amsterdam?" Omdat ik niet onmiddellijk een adrem antwoord klaar had, met die "K" nog steeds in m'n keel gaf ik niet onmiddellijk antwoord, waardoor hij misschien dacht dat *hij* het bij het verkeerde eind had. Nog steeds wat pijnlijk lachend zei hij, nu in het Engels: "*I heard you order coffee about an hour ago and there was something in the way you said 'coffee' that made me think: I bet that that's a Dutchman. From my hometown.*"

Ik wil hiermee maar zeggen: nog in geen honderd jaar verlies je je accent. Je tong staat zoals je die op school en op straat heb leren gebruiken en er helpt geen lieve vadertje of moedertje aan: Die tong is jouw taal. Het is niet voor niets dat in sommige talen de woorden voor Tong en Taal vrijwel gelijk zijn. Met die tong zit je en je neemt hem mee in het graf. En iedereen die denkt dat-ie na 50 jaar geen accent meer heeft houdt zichzelf voor de gek.

En nou zou je misschien denken dat Tongval te maken heeft met de manier waarop je tong *valt* als je praat. Maar ik ben tot de conclusie gekomen dat dat niet zo is. Het is de val waarin je loopt als je in het buitenland je mond open trekt.

Je tong-val.